

APRIL 2015

Neimed Krimpbericht

Minder geboorten in het verleden, minder jongeren voor de toekomst

In de afgelopen vijftien jaar is landelijk het aantal geboorten gedaald met ongeveer 15%. Bij de Limburgse gemeenten lag de ontwikkeling tussen -10% in Venlo en -40% in Mook en Middelaar. Door de sterke daling van het aantal geboorten in de afgelopen jaren zien we nu het aantal jongeren sterk dalen. Bij de Limburgse gemeenten ligt de ontwikkeling van het aantal 5-14 jarigen in de komende vijf jaar over het algemeen tussen -5% en -20%. Uitzonderingen zijn Roermond en Kerkrade met (vrijwel) geen daling en Mook en Middelaar met een zeer sterke daling (-30%). Deze ontwikkelingen zijn van groot belang voor diverse terreinen zoals nu voor de schoolbevolking en later voor de instroom op de arbeidsmarkt en woningmarkt.

Oorzaak bevolkingsdaling

In Nederland wordt bevolkingsdaling een steeds algemener verschijnsel. De oorzaak: sinds het begin van de zeventiger jaren van de vorige eeuw worden te weinig kinderen geboren om het aantal inwoners op peil te houden. Dat het aantal kinderen onder het zogenaamde vervangingsniveau ligt, geldt voor Nederland als geheel én voor vrijwel alle regio's van Nederland. Migratiestromen kunnen het begin van structurele bevolkingsdaling vervroegen of uitstellen.

Invloed van aantal geboorten

De ontwikkeling van het aantal geboorten is dus van invloed op de structurele bevolkingsdaling. Het begint bij het aantal leerlingen van het basisonderwijs, daarna van het vervolgonderwijs en later de instroom op de arbeidsmarkt en woningmarkt. Mede onder invloed van migratie kan op gemeentelijk niveau het aantal geboorten binnen redelijk korte termijn sterk dalen. Zo werd in het Krimpbericht van februari 2015 gewezen op de bijzondere ontwikkeling in de gemeente Mook en Middelaar. Hieronder wordt de ontwikkeling van het aantal geboorten per gemeente in Limburg onder de loep genomen, tegen de achtergrond van de ontwikkeling op wat langere termijn in Nederland.

Oorzaken van verandering in aantal geboorten

De sterke daling van het aantal geboorten rond 1970 (grafiek 1) werd veroorzaakt door de daling van het gemiddeld aantal kinderen per vrouw, en daarna ontstond er nog een extra daling omdat het krijgen van kinderen werd uitgesteld. Vrouwen kregen geleidelijk op steeds hogere leeftijd kinderen. Tenslotte heeft ook de economische crisis na 2008 het aantal geboorten verlaagd.

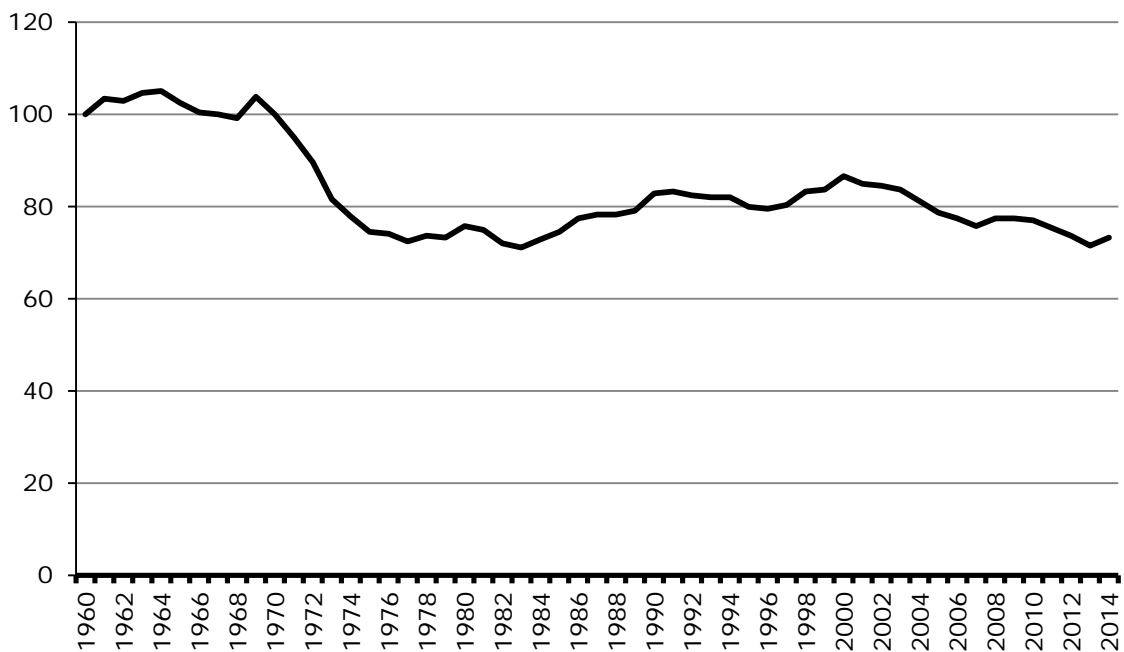

Naast het aantal kinderen per vrouw is ook van belang hoe groot het aantal vrouwen is in de vruchtbare leeftijd. Grafiek 1 laat na het jaar 2000 een daling zien van het aantal geboorten. Dat is 30 jaar na de daling van het aantal geboorten rond 1970. Na 2000 daalde het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd.

Op regionaal niveau, maar vooral op gemeentelijk niveau kan migratie ook een grote invloed hebben op het aantal geboorten. Nieuwbouwwijken trekken veel jonge gezinnen, waardoor er veel kinderen geboren worden. Als er weinig geschikte woningen voor jonge gezinnen zijn in een gemeente, gaan jongeren elders wonen en worden daardoor weinig kinderen in die gemeente geboren.

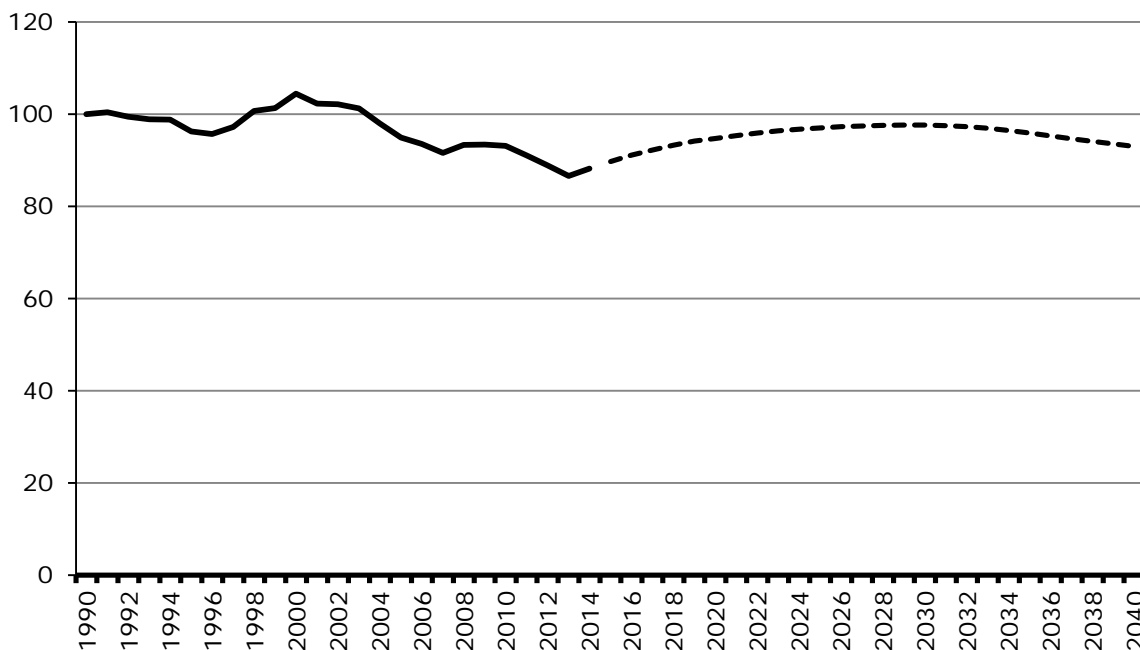
Er zijn dus diverse oorzaken voor de veranderingen in het aantal geboorten. Het is over het algemeen moeilijk om de invloed van de afzonderlijke factoren te kwantificeren.

Grafiek 1 Ontwikkeling aantal geboorten in Nederland, 1960-2015, bij 1960=100

Bron: CBS, bewerking KcBB.

Grafiek 2 Ontwikkeling aantal geboorten in Nederland, 1990-2040, bij 1990=100

Bron: CBS, KcBB.

Nederland sinds 1960

Uit grafiek 1 blijkt dat het aantal geboorten in Nederland van 1969 naar 1975 met ruim 25% is gedaald als gevolg van minder kinderen per gezin. Deze ontwikkeling heeft zich vrijwel in alle regio's van Nederland voorgedaan.

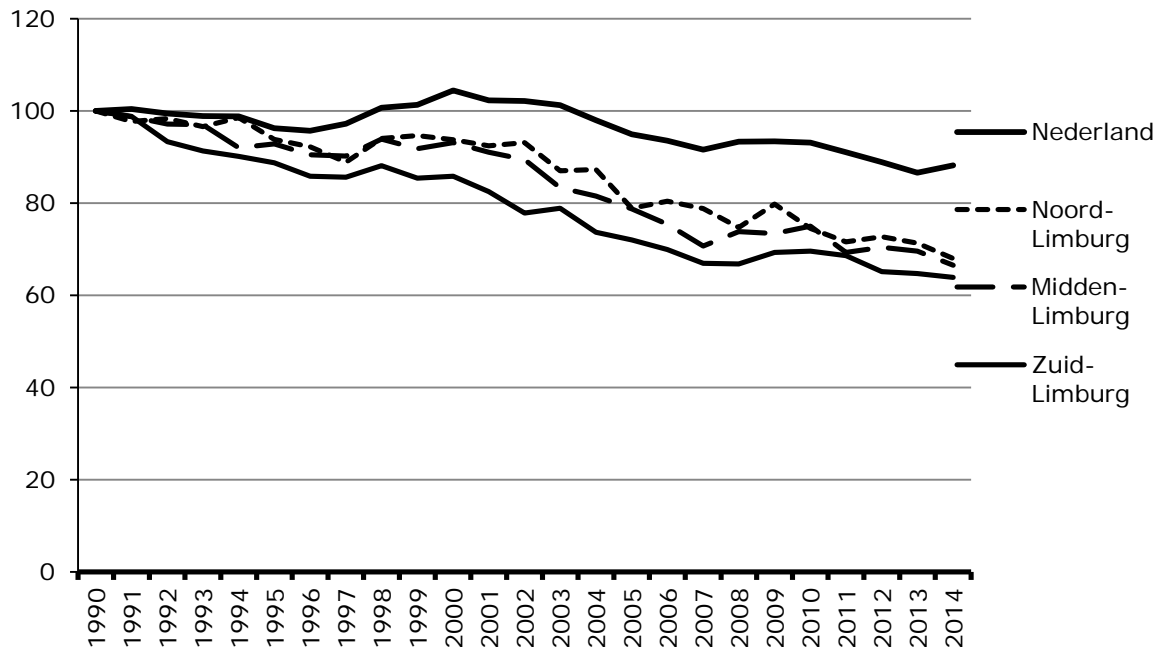
In de jaren negentig was het aantal geboorten tijdelijk wat minder laag, omdat het effect van het uitstellen van het krijgen van kinderen uitgewerkt raakte en omdat er veel vrouwen in de vruchtbare leeftijd waren, namelijk de grote geboortegeneraties uit de jaren zestig. Na een piek in het jaar 2000 begint weer een daling van het aantal geboorten als echo van de daling van het aantal geboorten in de jaren zeventig. De kleinere aantallen baby's van toen vormen 30 jaar later kleinere aantallen vrouwen in de vruchtbare leeftijd. Aan deze ontwikkeling komt in Nederland in 2014 een einde. In dat jaar is het aantal geboorten hoger dan in 2013 en volgens de prognose staan we nu aan het begin van een periode met een lichte stijging (grafiek 2).

Limburgse regio's sinds 1990

Terwijl in Nederland nog een top van het aantal geboorten werd bereikt in het jaar 2000, die hoger was dan 1990, is dat in de Limburgse regio's niet het geval (grafiek 3). Er is een dalende tendens die tot in 2014 doorzet. Landelijk is in 2014 het aantal geboorten ruim 10% lager dan in 1990. In de Limburgse regio's is dat ongeveer 35%. Wat betreft het gemiddeld aantal kinderen per vrouw is het verschil tussen de Limburgse regio's en het landelijke gemiddelde nauwelijks veranderd tussen 1990 en nu. In Limburg is de ontwikkeling van het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd duidelijk achtergebleven bij de landelijke ontwikkeling. Opvallend is ook dat in 2014 landelijk het aantal geboorten wat is toegenomen overeenkomstig de prognose, maar dat het aantal in de Limburgse regio's is

blijven dalen, terwijl ook voor Limburg de prognose een einde van de daling aangaf. Ook in de eerste maanden van 2015 gaat de daling in Zuid-Limburg door.

Grafiek 3 Ontwikkeling aantal geboorten in Nederland en Limburgse regio's, 1990-2014, bij 1990=100

Bron: CBS, KcBB.

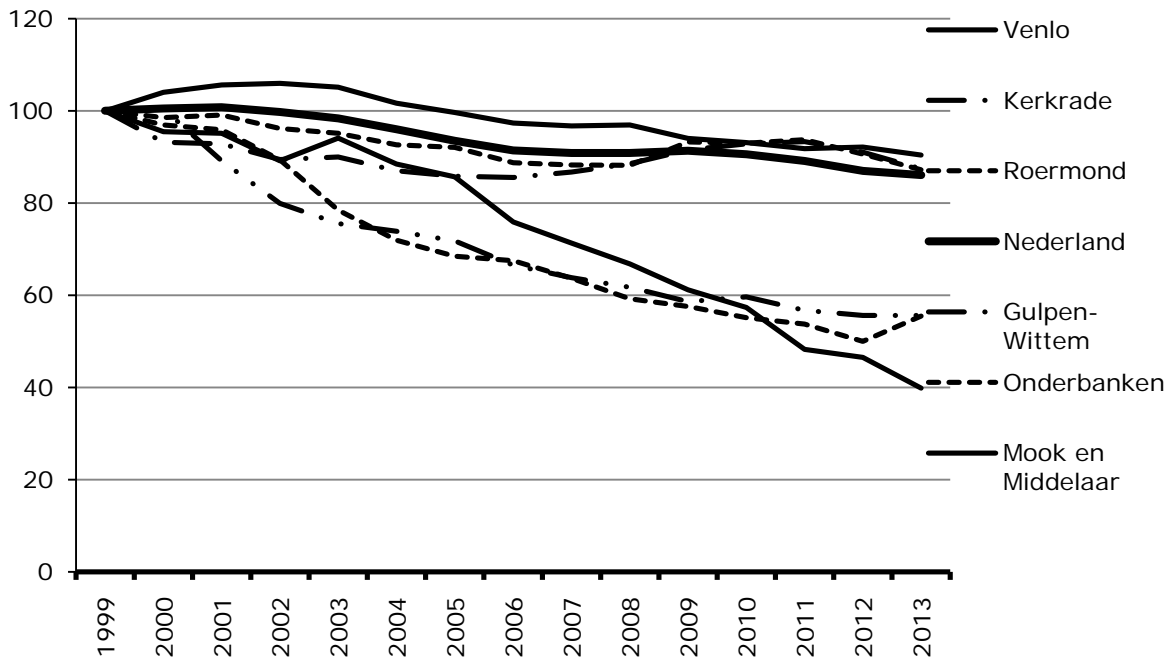
Limburgse gemeenten sinds 1999

Uit grafiek 3 blijkt dat in Limburg met name na 2000 het aantal geboorten aanzienlijk is gedaald. Voor die periode wordt nu verder ingezoomd op de ontwikkeling per gemeente. Omdat op gemeentelijk niveau, zeker bij kleine gemeenten, het aantal geboorten per jaar door toevallige omstandigheden (sterk) kan schommelen, wordt het gemiddelde over drie jaar genomen en het betreffende cijfer vermeld bij het middelste jaar.

In grafiek 4 is het gemiddelde aantal geboorten van 1998, 1999 en 2000 op 100 gesteld. In de grafiek zijn de drie gemeenten met het hoogste én het laagste niveau gemiddeld over 2012, 2013 en 2014 gegeven. Op vergelijkbare wijze is de ontwikkeling van Nederland gegeven.

In de afgelopen 14 jaar is in drie Limburgse gemeenten het aantal geboorten minder gedaald dan in Nederland als geheel, namelijk in Venlo, Kerkrade en Roermond. In Kerkrade, omdat het aantal geboorten in het verleden al sterk was gedaald. In de overige 30 gemeenten van Limburg was de daling van het aantal geboorten sterker dan landelijk. In de gemeente Mook en Middelaar is het aantal geboorten in de afgelopen 14 jaar zelfs met 60% gedaald. Niet omdat daar het aantal kinderen per vrouw is gedaald, maar wel het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd. Kennelijk was de gemeente Mook en Middelaar onaantrekkelijk voor jonge gezinnen, mogelijk door de samenstelling van de woningvoorraad. In Onderbanken en Gulpen-Wittem is het aantal geboorten met ongeveer 45% gedaald. Bij de niet genoemde gemeenten lag de daling tussen 21% en 43%.

Grafiek 4 Ontwikkeling aantal geboorten in Nederland en Limburgse gemeenten met geringste en grootste daling vanaf 1999, bij 1999=100

Cijfers zijn gemiddeld over drie jaar, vermeld bij het middelste jaar.

Bron: CBS, KcBB.

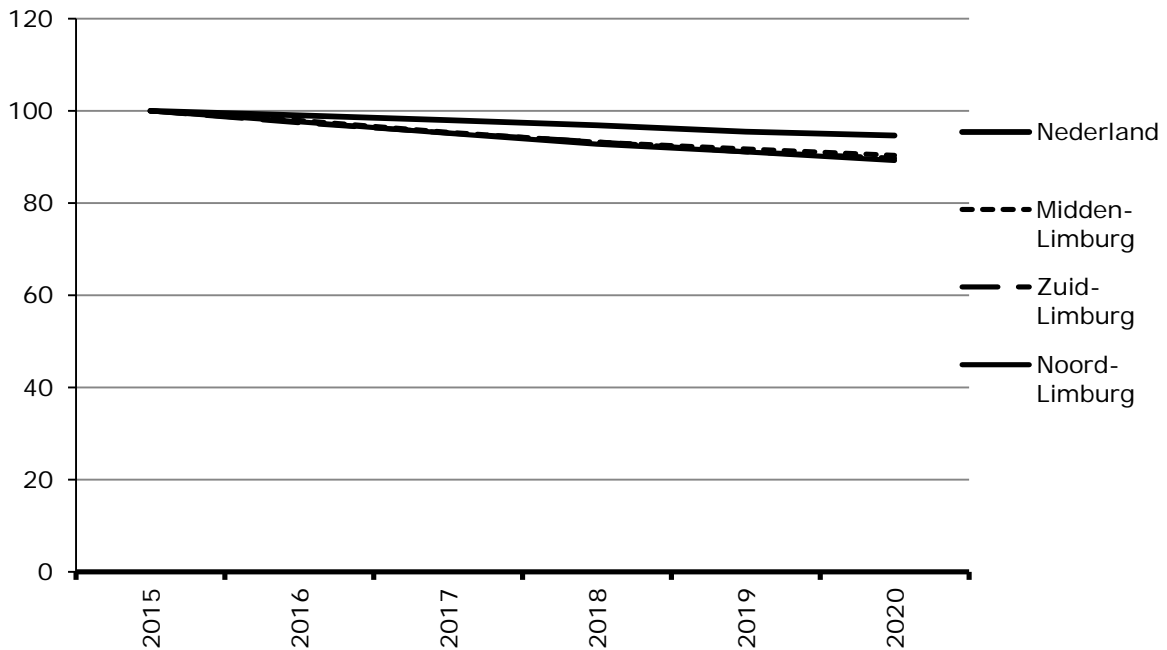
Toekomstig aantal jongeren

De sterke daling van het aantal geboorten in de afgelopen jaren zorgt voor minder jongeren in de komende jaren. Als illustratie wordt in navolgende grafieken de verwachte ontwikkeling gegeven in de komende vijf jaar voor de leeftijdsgroep 5-14 jaar. De prognose voor deze groep is vrij hard: deze kinderen zijn al geboren en migratie in verband met studie speelt nog geen rol.

Uit grafiek 5 blijkt dat in Nederland als geheel het aantal 5-14 jarigen in de komende vijf jaar met ongeveer 5 % daalt. In Limburg is de daling dubbel zo groot: ongeveer 10%.

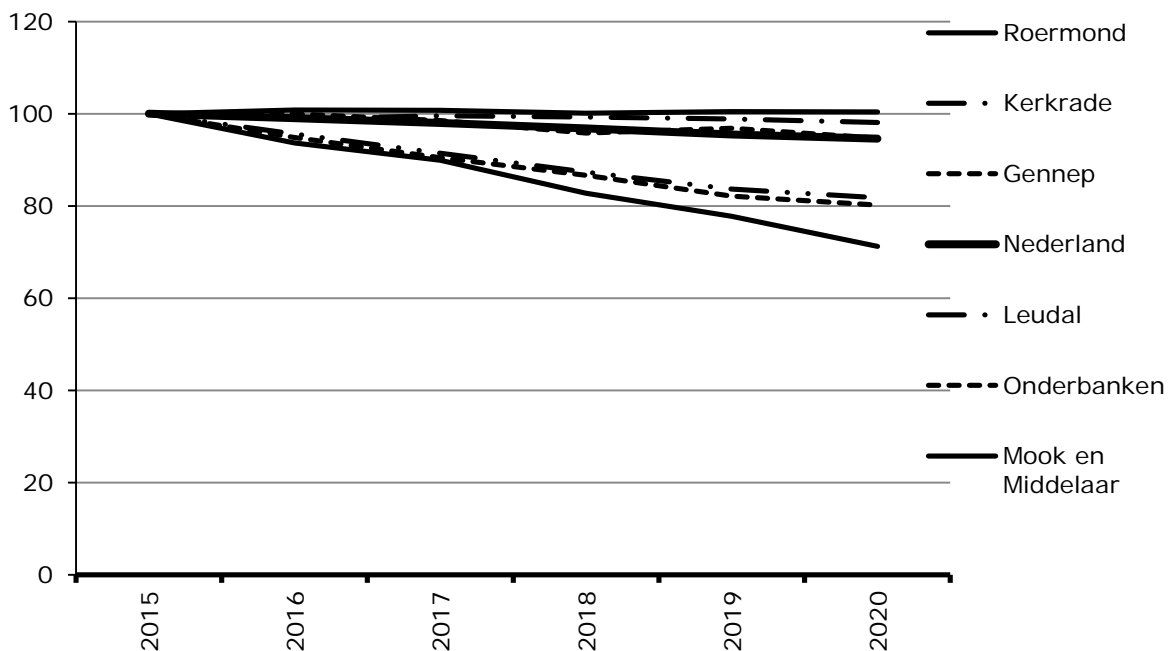
Per gemeente zijn de verschillen veel groter (grafiek 6): nauwelijks of geen daling in Roermond en Kerkrade tegenover een daling met 30% in Mook en Middelaar. Bij de niet genoemde gemeenten ligt de ontwikkeling in de komende vijf jaar tussen -20% en -5%.

Grafiek 5 Toekomstige ontwikkeling 4-14 jarigen Nederland en Limburgse regio's, 2015-2020, bij 2015=100

Bron: CBS en E,til, bewerking KcBB.

Grafiek 6 Toekomstige ontwikkeling 4-14 jarigen in Nederland en Limburgse gemeenten met geringste en grootste daling in de periode 2015-2020 (2015=100)

Bron: CBS en E,til, bewerking KcBB.

Wim Derks

(Noot redactie: Wim Derks is econoom en werkzaam bij Kenniscentrum voor Bevolkingsdaling en Beleid).